

Η λαϊκή ευσέβεια

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Η γνήσια, η αυθόρμητη ευσέβεια είναι το στολίδι της ψυχής. Είναι η ευωδία του Αγίου Πνεύματος που αποπνέουν οι απλοϊκές ψυχές. Εκείνες που την εγκολπώθηκαν και τη ζούν καθημερινά και ευφραίνονται και απολαμβάνουν από τώρα μέσα τους τον μυστικό παράδεισο του Θεού. Τη μοναδική εμπειρία που δίνει η χάρις του Θεού δεν μπορεί κανείς να την περιγράψει αν δε τη ζήσει, γι' αυτό και με τρόπο μυστηριώδη αναγνωρίζονται μεταξύ τους οι χαριτωμένοι άνθρωποι. Αναπαύονται να συμπνευματίζονται απλά μέσα στην εκκλησιαστική ζωή αυτοί οι απλοί, ευσεβείς άνθρωποι.

Οι αδαείς θα τους χαρακτηρίσουν με απρεπείς φράσεις και θα πούν σκωπτικά σχόλια για «θεούσες» και «βλαμμένους» που τους βάρωσε η θρησκεία στο κεφάλι. Όμως αυτοί αδιαφορούν για τα σχόλια, διότι δεν ανταλλάσσουν αυτό που έχουν μέσα τους με καμμιά χαρά της εκκοσμικευμένης ζωής που μόνο την ύλη σκέφτεται.

Αυτή η λαϊκή ευσέβεια έδωσε στην εκκλησία μάρτυρες, μεγάλους πατέρες, μεγάλους οσίους, ιεραποστόλους και φλογερούς κληρικούς. Πίσω από κάθε τέτοια μορφή, υπήρχε μια αφανής απλοϊκή ευσεβής μάνα ή μια γιαγιά ή άλλο συγγενικό πρόσωπο ή ακόμη φιλικό στην οικογένεια. Αφανής και αθόρυβη ύπαρξη κατά

κόσμον, αλλά μεγάλη στα μάτια του Θεού.

Είναι κυρίως η μάνα και η γιαγιά που διατηρούν ακοίμητη την καντήλα στο σπίτι, που κρατούν τις νηστείες, που τηρούν τη «σκόλη», που ανάβουν το λιβάνι για να θυμιάσουν τα εικονίσματα του σπιτιού και όλο το σπίτι, για να πιάσει ο καπνός κάθε γωνιά, να το ευωδιάσει και να φύγει ο πονηρός. Αυτές θα μάθουν στο παιδί και το εγγονάκι να σταυροκοπιέται, θα του μάθουν το «Πάτερ ημών» με τις όποιες ασυνταξίες. Όταν αρρωστήσει κανείς από την οικογένεια, αυτές θα κάνουν το τάμα και θα το εκπληρώσουν, αυτές θα φέρουν το λαδάκι από το καντήλι του αγίου για να τον αλείψουν. Είναι αυτές που θα εκκλησιαστούν και θα φέρουν το αντίδωρο και στους άλλους της οικογένειας που βαριούνται να ξυπνήσουν. Είναι αυτές που θα κάνουν την ευπρεπή παρατήρηση στο άκουσμα της βλασφημίας, που θα διηγηθούν τα θαύματα που ξέρουν και τους βίους των αγίων στους μικρούς. Είναι αυτές που μετά τον θάνατο δεν θα ξεχνούν το καντήλι του τάφου και το λιβάνι, μα μήτε θα ξεχνούν να πάνε το πρόσφορο με τα ονόματα κάθε σαββατόβραδο.

Όσοι είχαμε την ευλογία στην παιδική μας ηλικία να κρατούμε το ευλογημένο φουστάνι της ευσεβούς γιαγιάς, ταυτίσαμε στη συνείδησή μας αυτή την ευσέβεια με τη στοργή και την αγάπη που πηγάζανε από καρδιά που αγαπούσε τον Χριστό. Που νοιαζόταν για τη σωτηρία της ψυχής.

Υπεραγαπούσα την εκ πατρός γιαγιά μου, για τον σεμνό και στοργικό χαρακτήρα της, μα πιο πολύ για την αγία ζωή της με τις σκληρές νηστείες και τις αμέτρητες στρωτές μετάνοιες στα εξωκκλήσια που με πήγαινε και κατά τις νύκτες μπροστά στο εντοιχισμένο εικονοστάσι όταν όλοι κοιμόμασταν. Αυτά, παρά τους κόπους που κουβαλούσε το βασανισμένο κορμί της από τη σκληρή βιοπάλη δεκαετιών, τη φτώχεια και την πολυτεκνία.

Χωρίς να το καταλάβαινε άνοιγε τότε στα τρυφερά παιδικά μου χρόνια, τα θεμέλια της εν Χριστώ ζωής και τον πόθο της ιεροσύνης. Δεν χόρταινα να πέφτω στην αγκαλιά της, γιατί νόμιζα πως κάπως έτσι θα ένοιωθε ο Χριστός στην αγκαλιά της Παναγίας μητέρας Του καθώς έβλεπα στις εικόνες. Δεν χόρταινα να κρατώ και να φιλώ τα στραβωμένα από τις πολυχρόνιες αγροτικές δουλειές χέρια της, μα και που έφεραν πάνω στα κότσια των δακτύλων κάλους σκληρούς σαν πέτρες, εμφανή και ανεξίτηλα σημάδια από τις χιλιάδες νυκτερινές μετάνοιες καθώς την άκουα να ικετεύει για όλο τον κόσμο και τελευταία για τα παιδιά της!

Κάποτε όμως ήλθε η ώρα και το εγγονάκι της μεγάλωσε και θα γινόταν κληρικός. Την ώρα της χειροτονίας μου σε διάκονο ήταν σαν χαμένη. Πού να ήταν; Σε άλλο μυστικό κόσμο. Τον κόσμο που είχε μάθει να βλέπει στις νυκτερινές της προσευχές με τα άγια μάτια της ψυχής της. Όταν στο τέλος με είδε με ράσο και καλυμαύχι, τότε διαπίστωσα ότι ορθώθηκε ένα τείχος ανάμεσά μας. Φοβόταν -επειδή νόμιζε πως ήταν η πιο αμαρτωλή του κόσμου- να αγκαλιάσει το ρασοφορεμένο εγγόνι της. Νόμιζε πως θα άγγιζε αναμμένα θεϊκά κάρβουνα. Τώρα πλέον έσκυβε εκείνη να φιλήσει τα χέρια του εικοσάχρονου κληρικού με δέος αφάνταστο! Μετά πήρε και φίλησε το ράσο μου και είπε· «*παιδί μου να το τιμήσεις...*». Μέχρι το τέλος της ζωής της, τη θέση της αγάπης και στοργής είχαν πάρει το δέος και ο σεβασμός. Να η θεολογία ως βίωμα και πώς αυτή θεμελίωσε μια ιερατική κλίση. Σε κάποια επίσκεψή μου, μου έδωσε δώρο δυο εικόνες της που αγαπούσε πολύ. Ανακουφίστηκε γιατί ήξερε ότι τις παρέδωσε στον ιερέα εγγονό της.

Όταν στα γηρατειά της τυφλώθηκε εντελώς και άκουε ελάχιστα, εκεί στη μοναξιά του σπιτιού της ευσεβούς θυγατέρας της, την χειροθέτησα μοναχή με την ευλογία του οικείου επισκόπου. Ήταν ό,τι πιο άγιο και ιερό μπορούσα να της προσφέρω ως αιώνιο ευχαριστώ. Έφυγε για τον ουρανό με το άγιο μοναχικό σχήμα και άλλο όνομα με το οποίο και πολιτογραφήθηκε στη βασιλεία του Θεού, αυτή η μεγάλη ασκήτρια της λαϊκής ευσέβειας.

Λίγο καιρό πριν το τέλος, ζήτησε να με δει και πήγα. Είχε μια έγνοια. Ποιά; Της είχα δώσει πριν πολλά χρόνια ένα εκατοστάρι κομβοσχοίνι το οποίο είχε λυώσει από τη χρήση. Η ευσεβής θυγατέρα της, κάθε τόσο το επιδιώρθωνε ράβοντάς το για να συνδέει τους κόμπους. Αυτό που είχε μείνει, θύμιζε ότι κάποτε ήταν κομβοσχοίνι! Ήθελε, λοιπόν, να μου το παραδώσει, φοβούμενη μήπως πεταχτεί ή πέσει σε χέρια ακατάλληλα. Τόσο ιερό ήταν γι' αυτήν. Το πήρα και το έχω ως πολύτιμο θησαύρισμα. Με το που μου το έδωσε, παρατήρησα ότι έλεγε πλέον μυστικά την ευχή χρησιμοποιώντας τα δάκτυλα των χεριών της!

Ο Θεός ξέρει να τιμά τη λαϊκή ευσέβεια, διότι ξέρει ως καρδιογνώστης ότι μέσα στα πλατειά λαϊκά στρώματα υπάρχουν οι αφανείς αγιασμένες ψυχές του καθημερινού μόχθου που δεν γογγύζουν, αλλά δοξάζουν τον Θεό και ζούν με αγία απλότητα την πίστη. Πίστη που θαυματουργεί και δέχεται τις θείες αποκαλύψεις.

Όταν το 1959 άρχισαν οι θαυμαστές αποκαλύψεις του αγίου Ραφαήλ που τόσο γλαφυρά και ωραία περιγράφει στο βιβλίο του «*Σημείον Μέγα*» ο ανυπέρβλητος αγιογράφος και συγγραφέας, ο μακάριος Φώτης Κόντογλου, αυτές οι αποκαλύψεις

του λόφου των Καρυών γίνονταν σε γυναίκες χωριάτισσες, φτωχές, με συζύγους και παιδιά, καθώς και σε άνδρες βιοπαλαιστές. Έμειναν τα ονόματά τους γραμμένα μαζί με το πιο πρωτότυπο συναξάρι των νεοφανών αγίων. Αιώνια τιμή στην απλότητα της πίστεώς των, που είχε την εξαιρετική χάρη να δεχτεί ουράνια μυστήρια και θαυμαστές αποκαλύψεις. Ω λαϊκή ευσέβεια!

Το 1917 επεκράτησε το άθεο κομμουνιστικό καθεστώς στη Ρωσία και κατόπιν σε άλλες χώρες που είχαν την ίδια τραγική τύχη, μέχρι την άδοξη πτώση του. Στοίχισε τη ζωή σε εκατομμύρια πιστούς χριστιανούς, κληρικούς, μοναχούς και λαϊκούς, συνήθως μετά από βασανιστήρια που θα ζήλευαν οι δήμιοι των πρώτων μεγάλων διωγμών κατά του χριστιανισμού.

Τότε που γκρεμίζονταν εκκλησίες, έκλειναν μοναστήρια και καίγονταν οι εικόνες στις πλατείες, η λαϊκή ευσέβεια έσπευδε να σώσει όσες εικόνες μπορούσε, ιερά λείψανα και σκεύη κρύβοντάς τα μέσα σε υπόγεια, αποθήκες και μυστικές κρύπτες. Όλα αυτά τα σεβάσματα της πίστεως, μετά την παταγώδη πτώση της κατάρρας της ανθρώπινης ιστορίας, φανερώθηκαν, ξεθάφτηκαν και ξαναπήραν τη θέση τους στα προσκυνητάρια των νέων ναών που χτίζονται μετά από τα εβδομήντα χρόνια «βαβυλώνιας αιχμαλωσίας».

Τότε που τεράστιες μπουλντόζες πλησίαζαν για να γκρεμίσουν εκκλησίες, η λαϊκή ευσέβεια, δηλαδή οι απλοϊκοί ευσεβείς άνθρωποι, κυρίως γριούλες σεβάσμιες, ξάπλωναν καταγής για να τις εμποδίσουν να περάσουν.

Ποιά ενδοξότερη ομολογία πίστεως μπορεί κανείς να φανταστεί; Τέτοιο ηρωισμό, τέτοια ετοιμότητα ακόμη και για μαρτύριο κρύβει μέσα της η λαϊκή ευσέβεια!

Ο θεόσοφος και πολυγραφώτατος άγιος Νικόλαος Βελιμίροβιτς (1881-1956) Αρχιεπίσκοπος Αχρίδος, ο αποκαλούμενος και Χρυσόστομος της Σερβίας, μεταξύ των πολλών θαυμαστών έργων του πολλά από τα οποία έχουν μεταφραστεί στα ελληνικά, σώζονται και εκατοντάδες ψυχωφελέστατες ποιμαντικές, απαντητικές επιστολές για πάρα πολλά θέματα. Σε μια από αυτές απαντά ως εξής σε ένα νέο δάσκαλο που ρωτούσε αν υπήρχαν (τότε) πραγματικοί χριστιανοί: «*Θα χρειαζόμουν πολύ χαρτί για να γράψω τα θαυμάσια παραδείγματα των πραγματικών χριστιανών που συνάντησα στη ζωή μου. Και σ' εσένα πολύς χρόνος να τα διαβάσεις και να γλυκαίνεις την ψυχή σου. Προς το παρόν κοίταξε τον εαυτό σου σ' αυτό το παράδειγμα.*

Είχαμε πάει το προηγούμενο καλοκαίρι στη Μάτσβα. Σ' ένα μικρό σταθμό περιμέναμε το τραίνο. Παρατήρησα μια γριά χωριάτισσα δίπλα στις ράγες. Μαραμένο γέρικο πρόσωπο, όμως φωτισμένο μ' εκείνο το παράξενο μυστηριώδες φως που συχνά παρατηρείται στα πρόσωπα πνευματικών ανθρώπων. Τη ρώτησα:

- Ποιόν περιμένεις αδελφή;
- Έεε! όποιον μου στείλει ο Κύριος, είπε εκείνη.

Από τη συζήτηση που ακολούθησε μάθαμε ότι κάθε μέρα ερχόταν στον σταθμό για να δει, εάν υπάρξει κάποιος φτωχός ταξιδιώτης που να χρειάζεται ψωμί και κλίνη. Και όταν τύχαινε κάποιος τέτοιος, τον δεχόταν με χαρά σαν από τον Κύριο σταλμένο. Και τον πήγαινε σπίτι της που βρισκόταν ένα χιλιόμετρο μακριά.

Ακόμα καταλάβαμε από τη συζήτηση, ότι εκείνη διάβαζε την Αγία Γραφή, πήγαινε στην εκκλησία στις Λειτουργίες, νήστευε και κρατούσε όλο τον νόμο του Θεού. Οι γείτονές της ύστερα μας είπαν ότι αυτή η γυναίκα ήταν πραγματική Αγία. Στο τέλος εγώ προσπάθησα να παινέψω την ευαγγελική της φιλοξενία. Όμως πριν τελειώσω εκείνη αναστέναξε και είπε:

- Μα δεν είμαστε εμείς οι φιλοξενούμενοί Του κάθε μέρα σ' ολόκληρη τη ζωή; Και δάκρυα έλαμπαν στα μάτια της.

Ω ελεήμων και γλυκειά λαϊκή ψυχή! Νεαρέ μου φίλε, εάν ονομάζεσαι δάσκαλος του λαού, μπορείς συχνά και να ντραπείς· όμως εάν ονομάζεσαι μαθητής του λαού, δεν θα ντραπείς ποτέ» [αγίου Νικολάου Βελιμίροβιτς “Δρόμος δίχως Θεό δεν αντέχεται”, ιεραποστολικές επιστολές Α΄, εκδ. Εν πλω, Ε΄ έκδ. σσ. 38-40].

Πηγή: Αρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαδάκη, Επί το Άροτρον, Αθήνα 2021, σσ. 172-179.